پاشخان و هۆکارەکانی قەیرانی حکومەت لە عێراق.. وەرگێڕانی بۆ کوردی: کاوە عومەر

چاوپێکەوتنی خەلیل کەیوان لەگەڵ حەمید تەقوایی

لەسەر بنەمای چاوپێکەوتنێک لەگەڵ کەناڵ جدید ئامادەکراوەتەوە

خەلیل کەیوان: پێکهێنانی هێزی ئایینی لە عێراق گەیشتە قۆناغێکی مەترسیدار. بزووتنەوەکەی بە سەرکردایەتی موقتەدا سەدر کە لە هەڵبژاردنی ساڵی پێشوودا بە ٧٣ کورسی لە کۆی ٣٢٩ کورسی بردەوە، زۆرینەی پێویستی بۆ پێکهێنانی حکومەت بەدەست نەهێنا و دەستی لە پەرلەمان کێشایەوە. هاوپەیمانی هێزەکانی لایەنگری کۆماری ئیسلامی نەیتوانی حکومەت پێکبهێنێت. نزیکەی ساڵێکە عێراق حکومەتی نیە. لە هەنگاوێکی نوێدا، رۆژی دووشەممە ٧ی ئەیلول، موقتەدا سەدر لە پەیامێکدا رایگەیاند، کە بۆ هەمیشە لە سیاسەت دەکشێتەوە، بەمەش گڵۆپی سەوزی بۆ لایەنگرانی هەڵکرد بۆ هێرشکردنە سەر ناوچەی سەوزی بەغدا، کە پەرلەمان و کۆشکی سەرۆکایەتی لێیە. جگە لە بەغدا، لایەنگرانی موقتەدا سەدر هێرشیان کردۆتە سەر نوسینگەکانی کەتایب ئەهلی حەق و حزبوڵا لە شارەکانی زیقار و بابل و دیوانیە و بەسرە و ئاگریان تێبەرداون. لە میانی تەقەکردن لە لایەنگرانی سەدر لە ڕۆژانی دووشەممە و سێشەممە، زیاتر لە ٢٥ کەس کوژران و زیاتر لە ٣٠٠ کەسیش بریندار بوون. لە بەرنامەی ئەمڕۆدا باس لە ریشە و هۆکارەکانی بارودۆخی ئێستای عێراق و ئاسۆ و چارەسەرەکانی کۆتاییهاتنی بە قەیرانی عێراق دەکەین.

حەمید تەقوایی عێراق لە لێواری شەڕی ناوخۆدایە. هێزە شیعەکانی سەر بە سەدر و هێزە شیعەکانی سەر بە کۆماری ئیسلامی ڕووبەڕووی یەکتر بونەتەوە. هۆکاری ئەم قەیرانە لەچیدا دەبینیت؟

حەمید تەقوایی: لە ئاستێکی بنەڕەتیدا هۆکاری ئەم قەیرانە حکومەتی نەتەوەیی-ئایینییە کە دوای هێرشی ئەمریکا بۆ سەر عێراق دەسەڵاتیان بە دەستەوە گرتوە. حکومەتی عێراق لەسەر بنەمای دابەشکردنی دەسەڵاتە، لەسەر بنەمای نەتەوە و ئایین لە نێوان سێ هێزدا سەرۆکایەتی کۆمار و سەرۆک وەزیران و سەرۆکی پەرلەمان. ئەمانە بەڕیز لە هێزەکانی کورد و شیعە و سوننە هەڵدەبژێردرێن و تا ئەمڕۆش ئەم دابەشکردنی دەسەڵاتە لە هەموو ئەو حکومەتانەدا

بەدی کراوە کە دوای ڕووخانی سەدام هاتونەتە سەرکار. عێراق یەکێکە لەو وڵاتە کەمانەی جیهان کە حکومەتەکەی (پەرلەمان و سەرۆکایەتی کۆمار و سەرۆك وەزیران) بە فەرمی و زۆر بە ڕوونی لەسەر بنەمای دەنگی خەڵك و پرەنسیپی یەك کەس، یەك دەنگ نییە، بەڵکو لەسەر بنەمای هاوسەنگی هێز لەنێوان نەتەوە و ئایینەکاندا لەسەریەک دانراوە.. ئەوەشی بۆ زیاد بکەی کە گەندەڵی و تاوان و هەموو ئەو ئازارانەی کە ئەم حکومەتانە لەعێراقدا هۆکاری بوون. لەم نێوەندەدا کاریگەری و دەستێوەردانی کۆماری ئیسلامی و هێزە بەکرێگیراوە چەکدارەکانیشی ئەو فاکتەرەیە کە ئەم دۆخە ڕەشە خراپتر دەکات.

کۆمەڵەی ئەم هەلومەرجانە د□خ□□کی لە عێراقدا خوڵقاندووە کە بە بڕوای من بنەمای قەیرانی حکومەتە لەو وڵاتەدا. خەڵکی عێراق ماوەیەکی زۆرە کە ئەم دۆخەیان ناوێت. خەڵک بە ڕوونی ڕایانگەیاند کە پێویستە ئەو هێزە ئایینی-نەتەوەیانە لە دەسەڵات دووربخرێنەوە لەو ڕاپەڕینە جەماوەری□دا کە بە شۆڕشی ئۆکتۆبەر یان تەشرین ناسرا و لە ئۆکتۆبەری ٢٠١٩ەوە چەند مانگێک بەردەوام بوو. ئەوەی کە ئەمڕۆ دەبینین کە گرووپە ئایینییەکان تەنانەت لە سوپاکەی هێزە شیعەکانیشدا گیانیان لەدەستداوە، کە هێزەکانی موقتەدا سەدر لە بەرامبەر هێزەکانی سەر بە کۆماری ئیسلامی ڕیزیان گرتووە، لە بنەڕەتدا دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە خەڵک دەیکات هەموو ئەمانەیان ناوێت ولە دژی هەموویان هاتوونەتە سەر شەقامەکان.

هێزێکی چارەنووسساز لە کەشوهەوای سیاسی عێراقدا، دەسەڵاتی شەقام و ناڕەزاییە، کە بۆ یەکەمجار چەند ساڵێك پێش شۆڕشی تشرین سەری هەڵدا، لە هاوینی ٢٠١٥ و لە ساڵانی دواتردا، لە شارە جیاجیاکاندا، لە بنەڕەتدا ناڕەزایی دەربڕین بەرامبەر بە گەندەڵی لە لایەنە حکومییەکان و دروشمی “نە شیعە و نە سوننە” “حکومەتی مەدەنی” بەردەوام بوو. لەم دۆخەدا موقتەدا سەدر کە بەشێکە لە حکومەت، بە سواری شەپۆلی ناڕەزایی خەڵک هەوڵ دەدات فراکسیۆنی رکابەر لە مەیدان دەربکات. بە بڕوای من ئەو ململانێیەی ئێستا کە وایکردووە حیزب و فراکسیۆنەکانی حکومەت لە دوای هەڵبژاردنەکانی ئۆکتۆبەری ساڵی ڕابردوو تەنانەت نەتوانن حکومەت پێکبهێنن، لە بنەڕەتدا دەرئەنجامی ناڕەزایەتی بەردەوامی خەڵکە لە دژی تەواوی سیستەمەکە وحکومەتی ئایینی-نەتەوەی دەسەڵاتدارە.

خەلیل کەیوان: موقتەدا سەدر خۆی رۆڵێکی سەرەکی هەبووە لە قەیرانی ئەم دواییەی حکومەتدا. داواشی لە لایەنگرانی کرد لە پەرلەمان دەربچن و داوای هەڵبژاردنی نوێی کرد. لەسەر چی شەڕ دەکەن؟ ئایا پەیوەندی بە خواستنی پشکی دەسەڵاتەوە هەیە یان بات□تی دیک□ی

تدای؟
حمید تقوایی: ئم کشمکشک ب بدستهنانی بش ل دسلاتدا. لسر بنمای ناککی لسر پگی بای دسلات، بی پویست ئاماژ بو بکرت ک موقتدا سدر یک بوو ل هز شیعکان ک بتواوی سر ب کماری ئیسلامی بوو. لگ برفراوان بوونی نفوزی کماری ئیسلامی ل عراقدا هات میدان و جگیکی ل سیاستدا دزیو. موقتەدا سەدر لەگە دەستپکردنی ششی ئکتبەردا سەرەتا لە بەرامبەر خەکدا وەستا و تەنانەت هزە چەکدارەکانیشی لە سەرکوتکردنی خەکدا پەیوەندیان بە هزەکانی حکومەت و میلیشیاکانی سەر بە کماری ئیسلامیو کرد. لە درژە ی هە مە تە جە ماوە رییە کاندا، لکتاییدا هدی هدی زانی کە چیتر بە رژە وە ندی ئە ول نیزیکبوونو لە کماری ئیسلامیدا نییە و هە وی دا خی لە کماری ئیسلامی جیا بکاتە وە . داواکارییکی جماوری خک بریتی بوو ل بینی دستی کماری ئیسلامی ل بارودخی سیاسیی عراق، ک ب دروشمی “بغداد حر حر، ئران، بر بر” (بغدا، ئازاد، ئازاد؛ ئران ب درو، ب درو) هاواریان دکرد).
ئم دخ وایکرد موقتدا سدر لو تبگات ک ب شونکوتنی کماری ئیسلامی ناگات هیچ شونک و نابت گرو لسر ئسپکی داو بکات. بو جر حسابان ووبووی هزکانی کماری ئیسلامی بوو و ئمش وایکرد ل هبژاردنکانی ئم دواییدا زرترین کورسی بدست بهنت.
مانکانی ئم دواییی موقتدا سدر و لاینگرانی ل داگیرکردنی پرلمان و دواتر جهشتنی پرلمان و پشنیارکردنی هوشاندنوی پرلمان و نوکردنوی هبژاردن و هتد، لسر ئم سرکوتنی ل هبژاردنکاندامزراو. کماری ئیسلامی ک ل هبژاردنکانی سای ابردوودا داو، ل کمگای عراقدا هند بوت شونی نفرتی خکی عراق ک موقتدا سدر پی وای ب جیاکردنوی ئکاونتکی ل فراکسینکانی لاینگری کماری ئیسلامی دتوانت کی بادست و چارنووسساز ل دیاریکردنی حکومتی عراقدا بگت. بی وک ئاماژم پدا، ئزموونی نازایتیی جماورییکانی چند سای ابردوو، ل هاوینی ٢٠١٥ تا ئم، نیشانی ددات ک هیچ کام ل لاین دسلاتدارکان ناتوانن قیرانی حکومت ل عراق چارسر بکن.
خلیل کیوان: باست لو کرد ک سدر ل استیدا بکردو ل دامنی کماری ئیسلامیو پی گرتو و للاین ئوو برو پشوی شان اکشرا. ئم وت ل دوو ددی ابردوودا ل

حکومەتی عێراقدا بووە و هەر بۆیە بەشێکە لە کێشەی خەڵکی ئەو وڵاتە. خەڵک لە شۆڕشی بەناوبراو بە تەشرین (ئۆکتۆبەر)دا هێرشیان کردە سەر نووسینگەکانی هێزەکانی سەدر و ئاگریان تێبەردا. ئایا سەدر لە ژێر کاریگەری شۆڕشی ئۆکتۆبەردا خۆی لە کۆماری ئیسلامی دوور خستەوە، یان لەسەر بنەمایپرەنسیبێک کە خۆی هەیەتی لەگەڵ کۆماری ئیسلامی ناگاتە ڕێککەوتن؟ ئایا جیاوازی راستەقینە لە نێوان سەدر و کۆماری ئیسلامیدا نییە؟

حەمید تەقوایی: جیاوازییان لەسەر نفوز و دەسەڵاتی ئەوانە لە عێراقدا. من پێموانییە بنەما سیاسییەکان یان بەرنامەی سیاسی و پرەنسیبە سیاسییەکان بۆ هیچ کام لەمانە گرنگ بن. کۆماری ئیسلامی دەیەوێت کاریگەری خۆی لە عێراق جێگیر بکات و سەرۆک کۆمار دابنێت و سەرۆک وەزیران دابنێت و لە پەرلەمان کاریگەری زیاتری هەبێت و موقتەدا سەدریش دەیەوێت دەسەڵاتی خۆی لە دژی کۆماری ئیسلامی فراوان بکات. بەڵام وەک لە سەرەوە ئاماژەم پێکرد، ئەوەی لە عێراقدا یەکلاکەرەوەیە پەیوەندییەکانی نێوان هێزەکانی حکومەت نییە، بەڵکو دەسەڵاتی ناڕەزایی جەماوەری خەڵکە. لە ڕاپەڕینی ساڵی ٢٠١٥ و ڕاپەڕینەکانی دواتر و بە تایبەت لە شۆڕشی ئۆکتۆبەردا خەڵک ڕایانگەیاند کە پێویستە گروپە ئایینییەکانی سوننە و شیعە واز لە حکومەت بهێنن. دروشمی ئەوان بریتی بوو لە "نە سوننە، نە شیعە، حکومەتی مەدەنی". خەڵک ڕایانگەیاند کە پێویستە هەموو لایەن و هێزە سیاسییەکانی دەسەڵاتدار لە عێراق بڕۆن. ڕایانگەیاند کە هەموو ئەو هێزانە گەندەڵن، هەموویان تاوانبارن، و دژی هەموویان بە هێزەکانی موقتەدا سەدر و هێزەکانی کۆماری ئیسلامی و هەموو فراکسیۆنە شیعەکان و سوننەکان و کوردیەکان و هتد، کە لە پەرلەمان، لە سەرۆکایەتی کۆمار، و لە حکومەت، و سەرۆک وەزیرانەکەوە ئامادە بوون، هەستان و ئاگریان لە نووسینگەکانی ئەو هێزانە و کونسوڵخانەی کۆماری ئیسلامی و بارەگاکانی هێزەکانی موقتەدا سەدر لە شارە جیاوازەکان بەردا . ئەم بزووتنەوەیە بۆ چەندین مانگ لە عێراقدا بە بەهێزییەوە بەردەوام بوو.

ئەم دۆخە وایکرد موقتەدا سەدر لەوە تێبگات کە چیتر ناتوانێت لە پاڵ کۆماری ئیسلامی بوەستێت. داواکارییەکی گرنگی خەڵک، لە پاڵ دروشمی "نە حکومەتی مەدەنی نە سوننە و نە شیعە"، دەرکردنی هێزەکانی کۆماری ئیسلامی بوو لە عێراق. کۆماری ئیسلامی ڕۆڵی راستەوخۆی لە سەرکوتی خەڵکدا گێڕا و لەگەڵ حکوومەتی مالیکی لەگەڵ هێزە نیزامییەکان و نیمچە سەربازییەکانی وەک حەشدی شەعبی و کەتائیبی حزبوڵادا دەستیان بە سەرکوتی لە خەڵکی دەبرد. داخوازی خەڵک بۆ دەرکردنی کۆماری ئیسلامی لە عێراق لە راستیدا

ناڕەزایەتییەکی راستەوخۆ بوو لە دژی هێزە سەرکوتکەرەکانی حکوومەتی دەسەڵاتدار لە عێراق. موقتەدا سەدر کە خۆی لە سەرکوتکردنی خەڵکدا بەشدار بوو، وردە وردە دانی بەوەدانا کە چیتر ناتوانێت پەیوەندی بە کۆماری ئیسلامیەوە هەبێت. بۆیە هەڵوێستی خۆی گۆڕی و داوای کشانەوەی "هێزە بیانییەکان"ی لە عێراق کرد و ڕووبەڕووی هێزەکانی سەر بە کۆماری ئیسلامی بووەوە. تەنانەت ئیدیعای کرد کە ڕوبەڕوی گەند□ی□کانی حکومەتدا دەبێتەوە، کە خۆی بەشێک بوو لێی! و بەم شێوەیە پێگەیەکی کاریگەرتر و ب□اتری بە بەراورد لەگەڵ هێزەکانی سەر بە کۆماری ئیسلامی دۆزیەوە.

هەروەها پێویستە بگوترێ کە لە چەند ساڵی ڕابردوودا بارودۆخی ناوچەکە بە شێوەیەک بوو کە کۆماری ئیسلامی بەرەبەردە کاریگەری خۆی لەدەستدا و پێگەیەکی لاوازتری دۆزییەوە. لێرەشدا بزووتنەوەی خەڵکی عێراق رۆڵی گرنگی هەبوو. ناڕەزایەتییە جەماوەرییەکانی خەڵک لە دژی هێزەکانی سەر بە کۆماری ئیسلامی و داخوازی ڕاشکاوانە بۆ دەرکردنی کۆماری ئیسلامی لە عێراق گورزێکی گرینگی لە کاریگەریی کۆماری ئیسلامیی لە عێراق و ناوچەکە دا. موقتەدا سەدر لەم لێدانەدا کشایەوە و ویستی سواری ئەم شەپۆلە ناڕەزایەتی خەڵک بێت و خۆی دووپات بکاتەوە. په یوه ندییه کانی نێوان هێزه کانی حکومه ت له عێراق به هۆی ئه و بارودۆخانه وه دروست ده بووە.

خەلیل کەیوان: دوای ئەوەی موقتەدا سەدر داوای لە لایەنگرانی کرد ناوچەی سەوز بەجێبهێڵن، بەرهم ساڵح و کازمی ستایشیان کرد و ڕایانگەیاند کە کەسێکی بەرپرسیارە و باسی پێویستی ئەنجامدانی هەڵبژاردنیان کرد، کە ئەمەش یەکێکە لە خواستەکانی موقتەدا سەدرە. پێت وایە سازشێک هەبووە؟

حەمید تەقوایی: چەند رۆژێك لەمەوبەر موقتەدا سەدر رایگەیاند، لە سیاسەت دەکشێتەوە و نوسینگەکانی دادەخات. بەڵام دوای ڕاگەیاندنی دەست□□کارکێشانەوەکەی، وەک لە سەرەتادا ئاماژەت پێکرد، لایەنگرانی هێرشیان کردە سەر ناوچەی سەوز و کۆشکی سەرۆک کۆمار و ناوەندەکانی هێزەکانی سەر بە کۆماری ئیسلامی لە شارە جۆربەجۆرەکان و نائارامی لە عێراق چڕتر بووەوە.

لەلایەکی دیکەوە موقتەدا سەدر سوورە لەسەر هەڵوەشاندنەوەی پەرلەمان و نوێکردنەوەی هەڵبژاردنەکان بەو هیوایەی لە هەڵبژاردنی داهاتوودا زۆرینەی بەرزتر بەدەست بهن□ت. ئێستا دوای راگەیاندنی دەست□□کارکێشانەوەی سەدر، فراکسیۆنی بەرامبەر بە خۆشیەوە ئەم داوایەی نیشانداوە و باس لە ئەگەری نوێکردنەوەی هەڵبژاردن دەکات. موقتەدا سەدر هەروەها دەڵێت حەشدی شەعبی کە تا دوێنێ هێزەکانی لەگەڵیدا شەڕیان دەکرد، بە هێزێکی گەل دەزانێت و تەنیا کێشەی

لەگەڵ فەرماندەکانیان هەیە! وا دیارە سازانێک کراوە، واتە هەمووان ڕازین لەسەر نوێکردنەوەی هەڵبژاردنەکان و لە بەرامبەردا موقتەدا سەدر هێزەکانی خۆی ڕادەگرێت و لە شەقامەکان کۆیاندەکاتەوە.
هەروەها پێویستە ئاماژە بەوە بکرێت کە ئەمە یەکەمجار نییە موقتەدا سەدر بانگەشەی کشانەوە لە سیاسەت دەکات. لە ٩ ساڵی ڕابردوودا حەوت جار لە دۆخێکی هاوشێوەدا ڕایگەیاندووە کە مەیدانی سیاسەت جێدەهێڵێت! ئەمە لە ڕاستیدا مانۆڕێکی سیاسییە و دەتوانرێت بە "بەردەوامی سیاسەت بە شێوازی دیکە" ناوببرێت.
لە هەر حاڵەتێکدا وا دیارە موقتەدا سەدر توانیبێتی ڕکابەرەکانی ناچار بکات کە داوا سەرەکییەکەی ئەو قبوڵ بکات کە بریتییە لە هەڵوەشاندنەوەی پەرلەمان و نوێکردنەوەی هەڵبژاردنەکان. بەڵام ئەگەر هەڵبژاردنیش نوێ بکرێتەوە، پرسی قەیرانی حکومەت لە عێراق چارەسەر نابێت. وەک لە سەرەوە ڕوونم کردەوە، کۆمەڵگای عێراقی دەسەڵاتی هێزە نەتەوەیی و ئایینییەکان قبوڵ ناکات و ئەم جۆرە مانۆڕ و گەمە سیاسییە لەنێوان نوخبەکاندا بەشوێنێک ناگات. خەڵک دەیانەوێت حیزب و گروپە شیعەکان و سوننەکان، هێزە ناسیۆنالیستە جۆراوجۆرەکانی کورد و بەکرێگیراوە چەکدارەکانی سەر بە کۆماری ئیسلامی کە هەموویان بوونەتە هۆی گەندەڵی و تاوان لە عێراقدا، لە حکومەت و کۆمەڵگای عێراق دوور بخرێنەوە. تا ئەم داوایەی خەڵک جێبەجێ نەکرێت، قەیرانی حکومەت لە عێراق بەردەوام دەبێت.
خەلیل کەیوان: کاتێک سەیری دیمەنی سیاسیی عێراق دەکەیت، ئەوە هێزە ئایینییەکانن، بەتایبەتی هێزە شیعەکان، یاریچی مەیدانەکەن. بزووتنەوەی شۆڕشی ئۆکتۆبەر سێ ساڵ لەمەوبەر بە داخوازییەکانی وەک دەرکردنی کۆماری ئیسلامی لە عێراق، دامەزراندنی حکوومەتێکی مەدەنی و بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی، هەروەها بەدیهێنانی خۆشگوزەرانی، کاریگەریی لەسەر گۆڕەپانی سیاسیی عێراق دانا. ئیستا دۆخی ئەم زبوتنەوەیە چییە کە لە کاتی بڵاوبوونەوەی کۆرۆنادا دابەزینی بەخۆیەوە بینی؟ لە هەڵبژاردنەکانی ڕابردوودا نزیکەی لە سەدا ٦٠ی خەڵک کە هێزی شۆڕشی ئۆکتۆبەرن، بەشدارییان نەکردووە. ئەم هێزە چۆن دێتە مەیدان و چ ڕۆڵێکی هەیە لە ئایندەی عێراقدا؟
حەمید تەقوایی: هەروەک وتت بزووتنەوەی جەماوەری ناسراو بە شۆڕشی ئۆکتۆبەر کەمی کردووە، بەڵام ئەمە مانای ئەوە نییە کە لە گۆڕەپانی سیاسی عێراق دوور خراوەتەوە، یان تەنانەت کاریگەری ناڕەزایی خەڵک لەسەر هەلومەرجی سیاسی ئەو وڵاتە لاواز بووە. لە عێراقدا خواست و مەیلی قووڵی کۆمەڵگا بەرانبەر بە تەواوی سیستەمی

دەسەڵاتدار فاکتەرێکی سیاسی گرنگە. لەماوەی ئەو بزووتنەوەیە جەماوەرییەدا کە لە ئەکتەبەری ٢٠١٩ دەستی پێکرد و چەند مانگێکی خایاند، ئەو خەڵکەی کە چەندین جار هاتنە سەر شەقامەکان و دروشمیان دژ بە هەموو پارت و فراکسیۆنە دەسەڵاتدارەکان بۆ کورد و سوننە و شیعەکانەوە دەدا، هاواریان دەکرد “نە شیعە، نە حکومەتی مەدەنی “. ، ڕایانگەیاندووە کە کۆماری ئیسلامی هاوبەشی حکوومەتی عێراقە لە سەرکوتکردن و کوشتنی خەڵک و هاواریان کردووە کە “دەبێت کۆماری ئیسلامی دەربکرێت”، هێشتا ڕۆڵێکی کاریگەریان لە هەلومەرجی سیاسی ئەو وڵاتەدا هەیە. ئەمڕۆ ئەم بزووتنەوەیە لە شەقامەدا نییە، بەڵکو وەك فاکتەر و هێزێکی سیاسی گرنگ، کاریگەرییەکانی لە کۆمەڵگای عێراقدا دیارە. دەکرێ بۆ دڵنیاییەوە بڵێین بەبێ ڕاپەڕینی ئۆکتۆبەر قەیرانی حکوومەت لە عێراق بەم شێوەیە ڕووی نەدەدا. ئەگەر ئەو ناڕەزایەتییە جەماوەرییانە نەبوایە کە تەواوی سیستەمی دەسەڵاتداری هەژاند، حیزب و فراکسیۆنە نەتەوەیی و ئایینییەکان کێشەیەکی ئەوتۆیان لە حکومەتدا نەدەبوو. دەست بە دەست نانیان دەخوارد و چاپیان دەکرد و فەرمانڕەواییان دەکرد. ئەوە ناڕەزایەتییە جەماوەرییەکان بوو کە ئەم هێزانەیان بەو شێوەیە بەردایە گیانی یەکتر و پرۆسەی هەڵبژاردنی حکومەت و سەرۆک وەزیرانی هێنایە وەستان و ئاگری ململانێ و شەڕی دەسەڵاتی نێوان ئەو هێزانەی کە تا دوێنێ یەکگرتو و پێکەوە بوون، خۆشکرد. قەیرانی حکومەت لە عێراقدا ڕەنگ و ڕیشەی لە پەیوەندی نێوان حکومەت و کۆمەڵگادا هەیە، نەک پەیوەندی نێوان حکومەتەکانی نێوان گروپە جیاوازەکان. ئەمەی دووەمیان بەهۆی ڕووبەڕووبوونەوەی کۆمەڵگا لەگەڵ تەواوی حکومەتەوە دروست دەبێت.

لەم نێوەندەدا، لەو کاتەوەی خەڵک لە دژی کۆماری ئیسلامی ڕاپەڕیوە، پێگەی هێزە یەکگرتووەکانی لاواز بووە. یەکێک لە دەرئەنجامەکانی ئەمە ئەوە بوو کە هاوپەیمانی لایەنگرانی کۆماری ئیسلامی لە هەڵبژاردنەکانی ساڵی ڕابردوودا تەنیا ١٤ کورسی بەدەستهێنا و هێزەکانی لایەنگری موقتەدا سەدریش ٧٣ کورسییان بەدەستهێنا. ئەم دۆخە سووتەمەنی ئەم وەهمەی لە چاوی موقتەدا سەدر و لایەنگرانی داوە کە شەقام هی ئەوانە، وەک ئەوەی جەماوەری خەڵک لایەنگری ئەوان بن و هەر بۆیەش دەتوانن لەم گەمەی خەباتی دەسەڵاتەدا سەربکەون. لە کاتێکدا کۆمەڵگا ڕایگەیاندووە کە پێویستە هەموو هێزە ئایینییەکان چ شیعە و چ سوننە لە دەسەڵات دووربخرێنەوە.

بەڕای من ئەو هەڵسەنگاندنەی کە موقتەدا سەدر ئێستا کۆنترۆڵی کۆمەڵگای هەیە و بە ڕواڵەت دەتوانێت دۆخەکە هێور بکاتەوە هەڵەیە. تەنانەت ئەگەر خواستی ئەو بۆ نوێکردنەوەی هەڵبژاردن جێبەجێ بکرێت

و سەرۆک وەزیران لە نەو لایەنگرانی خۆی دەستنیشان بکرێت، قەیرانی حوکمڕانی لە عێراق کۆتایی نایەت. لە سەردەمی شۆڕشی تشرین یەکێك لە ئامانجەکانی هەرشەکانی خەڵك نوسینگەکانی هێزەکانی سەر بە موقتەدا سەدر بووە و ئەمەش موقتەدا سەدر دەبێتە ئامانجی راستەوخۆی خەڵکی نارازی کاتێك ئۆپۆزسیۆن جێدەهێڵێت و دەستی باڵای لە حکومەتدا دەبێت. وەک لە سەرەوە ڕوونم کردەوە، ناڕەزایی گەلی عێراق تەنیا لەسەر ئەمە یان ئەو لقە شیعە یان سوننە نییە، خەڵک هەڵوەشاندنەوەی هەموو ئەو هێزانەیان دەوێت، حکومەت و کۆمەڵگەیەکی مەدەنییان دەوێت، هەروەها دەسەڵات وەرگرتن لەلایەن کەسێکی وەک موقتەدا سەدرەوە سەد و هەشتا پلە دژی ئەم خواستە بنەڕەتییەی خەڵکە.

بەم باوەڕەوە دەتوانین بڵێین هەرچەندە ئەمڕۆ بزوتنەوەی ئۆکتۆبەر لە شەقامەکاندا نییە، بەڵام وەک فاکتەر و هێزێکی سیاسی لە عێراقدا ئامادەیە، یەکلاکەرەوەیە و بێ گومان هەر ئەم هێزەیە کە دواجار داهاتووی عێراق دیاری دەکات .

خەلیل کەیوان: لە ئێستادا هێزە ئایینییەکان و بەتایبەتی شیعە لە عێراق چالاکن. بزوتنەوەی شۆڕشی ئۆکتۆبەر لە گۆڕەپانەکەدا ئامادە نییە و نابینرێت. لەم دۆخەدا ئەو چارەسەرە چییە کە دەبێت بخرێتە بەردەم کۆمەڵگەی عێراق بۆ رزگاربوون لەم هێزە نەتەوەیی-ئایینیانە؟

حەمید تەقوایی: بەڕای من خاڵی لاوازی سەرەکی ئەو بزووتنەوەیە کە لە ئۆکتۆبەری ٢٠١٩ دەستی پێکرد ئەوە بوو کە حیزب و ڕێکخراو و ڕووخسارێکی دیاریکراوی نەبووە و هەر لەبەر ئەم هۆکارەش نەیتوانی وەک پێویست ڕۆڵ لە سیاسەتدا ببینێت. بزووتنەوە جەماوەرییەکان و ناڕەزایەتی شەقام، ئەگەر لەلایەن حزبێک یان هێزێکی سیاسی ڕێکخراوەوە نوێنەرایەتی نەکرێت، ئەگەر کەسایەتییەک یان هێزێکی سیاسی لەسەر گۆڕەپانەکە نەبێت کە نوێنەرایەتی داواکاری و مەیلە ڕادیکاڵەکانی خەڵک بکات و ڕێگە بە هێزە کۆنەپەرستەکان نەدات وەک بزووتنەوەی موقتەدا سەدر ناڕەزایەتییەکانی خەڵک بۆ مەرامی خۆیان بەکار بهێنن، ئەوان ناگەنە هیچ شوێنێک. ئەم کەم بوونە کێشەی سەرەکییە لە بارودۆخی ئەمڕۆی عێراقدا. ئەمڕۆ هێزە کۆمۆنیستەکان بە تایبەتحزبی کۆمۆنیستی کرێکاری چەپی عێراق کە خاوەنی هەڵوەستی ڕادیکاڵ و ڕوونن، چالاکن، بەڵام بەداخەوە هێشتا دوورن لەوەی ببنە هێزێکی کۆمەڵایەتی کە لە ناڕەزایەتییە جەماوەرییەکاندا بەشدار و کاریگەر بێت. کۆمۆنیزمی کرێکاری لە عێراقدا دەبێ هەوڵ بدات ببێتە دەنگ و نوێنەری بزووتنەوەی عەلمانی و دژە نەتەوەیی-ئایینی لە عێراقدا.

کێشەی بنچینەیی خەڵکی عێراق لەم ساتەدا ڕزگاربوونە لە حکومەتە ئاینییە نەتەوەییەکان و دامەزراندنی حکومەتێکی عەلمانی و بە بڕوای خودی گەلی عێراق "مەدەنی". ئەم ئەڵقە سەرەکییە دەبێ لەلایەن کۆمۆنیستەکانەوە وەربگیرێت چونکە تەنها کۆمۆنیستەکان نوێنەرایەتی مەدەنی و کۆمەڵگەی مەدەنی و حکومەتی غەیرە قەومی نائاینی لە عێراق دەکەن ئەمڕۆ. ئاینی و نەتەوەی دەسەڵاتدار هەموویان بەشێکن لە کێشەی قەیرانی حکومەت لە عێراق نەک چارەسەر. لە مامەڵەکردن لەگەڵ قەیران و چەقبەستوویی حکومەتی عێراقدا، هێزە کۆمۆنیستەکان بە تایبەت حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری چەپی عێراق، دەبێت ئاڵای شۆڕشی ئۆکتۆبەر بەرز بکەنەوە و پێناسەی بکەن و پلاتفۆرم و بەیاننامە و میساقەکەی، لە سۆشیال میدیادا دابڕێژن و ڕایبگەیەنن و لە میدیا جیاجیاکاندا. ڕەنگدانەوەی دەنگی ناڕەزایی کۆمەڵگای عێراقی، وەستانەوە لە دژی هەموو ئەو هێزە ئاینییە نەتەوەییانەی کە خەڵکی عێراقیان خستۆتە ناو چاڵی تاریکەوە، لەوانەش فراکسیۆنە شیعەکان و سوننەکان و کوردستانییەکان و لایەنگرانی کۆماری ئیسلامی و موقتەدا سەدر و هتد.. حکوومەتی "نا شیعە، غەیرە سوننە، غەیرە قەومی" و کۆمەڵگەیەکی مەدەنی کە خەڵکی عێراق دەیەوێت مانای راستەقینەی بداتێ. بەڕای من ئەمە گرنگترین ئەرکە کە ڕووبەڕووی هێزە چەپ و کۆمۆنیستەکان دەبێتەوە، بە تایبەت حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری چەپی عێراق.

٣١ی ئابی ٢٠٢٢